

Działalność stowarzyszenia byłych właścicieli aptek i wytwórni farmaceutycznych oraz ich rodzin „Aptekarze” w latach 1990–2008

Elżbieta Rutkowska

Zakład Farmacji Stosowanej Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku

Adres do korespondencji: Dr n. farm. Elżbieta Rutkowska, Zakład Farmacji Stosowanej Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku, ul. J. Kilińskiego 1, 15-089 Białystok

Stowarzyszenie Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórni Farmaceutycznych oraz ich Rodzin „Aptekarze” jest organizacją społeczną powołaną w 1990 r. Zrzesza dawnych właścicieli aptek i wytwórni farmaceutycznych oraz ich rodziny. Mogą do niego należeć również członkowie wspierający [1].

Na początku należy przypomnieć wydarzenia, które miały miejsce w historii aptekarstwa polskiego po II wojnie światowej, a szczególnie w roku 1951. Otóż 8 stycznia 1951 r. Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił cztery ustawy farmaceutyczne: ustawę o przejęciu aptek na własność państwa, ustawę o aptekach, ustawę o środkach farmaceutycznych i odurzających oraz artykułach sanitarnych, a także ustawę o zniesieniu Izb Aptekarskich [2-5].

Zasadniczą i gwałtowną zmianę w ustroju aptekarstwa polskiego wprowadziła ustawa o przejęciu aptek na własność państwa. W myśl tej ustawy przejęciu podlegało zarówno mienie ruchome aptek prywatnych, tj. znajdujące się w nich (i poza nimi) urządzenia i wyposażenie oraz zapas towarów, stanowiący przedmiot obrotu aptecznego, niezależnie od tego, czyją stanowił własność, jak i patenty, licencje, znaki towarowe i użytkowe nabyte przez właścicieli (lub dzierżawców) w związku z prowadzeniem apteki.

Realizacja ustawy z 8 stycznia 1951 r. o przejęciu aptek na własność państwa rozpoczęła się w dniu jej uchwalenia, w godzinach wieczornych i trwała w niektórych przypadkach przez całą noc, natomiast apteki w mniejszych miejscowościach przejmowano od godzin rannych 9 stycznia 1951 r. Odnotowano także przypadki przejmowania aptek w dniach poprzedzających uchwalenie ustawy. Relacje dawnych właścicieli bądź członków ich rodzin, dotyczące przejęcia aptek, zawierały wiele informacji o brutalnych zachowaniach wykonawców wytycznych władz. W związku z realizacją ustawy zablokowano także konta bankowe aptek. Pieniądzy tych dawni właściciele nigdy nie otrzymali.

The activities of the Association of Former Owners of Pharmacies and Pharmaceutical Factories and their Successors “PHARMACISTS” in the years 1990-2008

The Association of Former Owners of Pharmacies and Pharmaceutical Factories and their Successors “PHARMACISTS” is a Polish social organization established in 1990. The aim of this article is to provide information regarding the work of the Association between 1990 and 2008. The main emphasis is placed on the efforts of the Association to ensure restitution of, or compensation for, property taken by the Polish state mainly under the Law of January 8, 1951 (published in the Journal of Laws: Dziennik Ustaw 1951, No. 1, Item 1) concerning the nationalization of pharmacies.

© Farm Pol, 2009, 65(3): 197-202

W rzeczywistości aptekarze zostali pozbawieni źródła utrzymania i majątku rodzinnego, a tym samym środków do życia. Ujawniły się destrukcyjne skutki realizacji ustawy, których konsekwencją były dramatyczne nieraz losy osób poszkodowanych. Jakikolwiek protest przeciw działaniu komisji przejmujących apteki pociągałby za sobą karę więzienia i grzywny [6].

Przez wiele lat ustawy z 1951 r. były oficjalnie oceniane jako sukces w zakresie ustawodawstwa farmaceutycznego [7]. Dopiero zmiany zachodzące w ustroju społeczno-gospodarczym w Polsce po 1989 r., w tym również proces prywatyzacji aptek, wpłynęły na wzrost zainteresowania zwrotem majątku byłych właścicieli, którym w przeszłości państwo przejęło majątek bez odszkodowania. Również oni sami lub ich spadkobiercy podjęli działania w celu odzyskania znacjonalizowanej własności [8].

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie zagadnień dotyczących działalności Stowarzyszenia Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórni Farmaceutycznych oraz ich Rodzin „Aptekarze” w latach 1990–2008. Największy nacisk został położony na zakres prac

Stowarzyszenie Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórni Farmaceutycznych oraz ich Rodzin „Aptekarze” jest organizacją społeczną powołaną w 1990 r. Zrzesza dawnych właścicieli aptek i wytwórni farmaceutycznych oraz ich rodziny. Mogą do niego należeć również członkowie wspierający.

zmierzających do przywrócenia byłym właścicielom aptek lub ich spadkobiercom prawa własności do mienia przejętego głównie na podstawie ustawy z 8 stycznia 1951 r. o przejęciu aptek na własność państwa lub uzyskania za nie zadośćuczynienia materialnego [9].

Uchwalona dnia 13 czerwca 1990 r. ustawa o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych rozpoczęła proces przekształcania gospodarki kraju, polegający m.in. na przekazywaniu na własność prywatną majątku państwowego. Zanim jednak doszło do uchwalenia ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych rząd Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalił 23 grudnia 1988 r. ustawę o działalności gospodarczej, która chociaż ogólnie zlikwidowała potrzebę ubiegania się przez osoby prywatne czy spółki o zezwolenie administracji terenowej na prowadzenie handlu, usług, produkcji (wprowadzając jedynie obowiązek ewidencji tej działalności), pozostawiła jednak zasadę koncesji dla kilku dziedzin szczególnie istotnych z punktu widzenia interesu państwa i społeczeństwa, w tym również dla prowadzenia aptek [10-12].

Ustawa z 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej stała się bodźcem również do sprzedaży aptek, które w dniu 8 stycznia 1951 r. przeszły z rąk ich prawowitych właścicieli w posiadanie Centrali Aptek Społecznych, która po kilku latach zmieniła nazwę na Wojewódzkie Przedsiębiorstwa Aptek, a następnie na Wojewódzkie Zarządy Aptek, które zostały przekształcone w terenowe Przedsiębiorstwa Zaopatrzenia Farmaceutycznego „Cefarm” [13-14].

W 1989 r. dawni właściciele aptek i ich spadkobiercy podjęli starania o zwrot przejętego mienia lub uzyskanie rekompensaty. Zwrócili się więc do dyrekcji PZF „Cefarm”, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Przekształceń Własnościowych, Sejmu, rządu, Ministerstwa Sprawiedliwości, Rzecznika Praw Obywatelskich, NIK, a także prezydenta. Zdecydowali się nawet na wykupienie swoich dawnych aptek, lecz dyrektorzy PZF „Cefarm” odmówili im sprzedaży. W październiku 1989 r. dyrekcja PZF „Cefarm” w Warszawie, w odpowiedzi na pisma byłych właścicieli lub ich spadkobierców, zawiadomiła, że *obowiązujące przepisy prawne nie przewidują pierwszeństwa przy zakupie apteki przez byłych właścicieli, a koncesję wydaje Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej. Z tych względów PZF „Cefarm” nie ma uprawnień do cofnięcia koncesji ani do zmiany decyzji odnośnie przydziału lokalu* [15].

Relacje dawnych właścicieli aptek i ich spadkobierców świadczą o tym, że działania dyrekcji PZF „Cefarm” nosiły znamiona postępowania natury

nieetycznej, ich postawę cechował brak życzliwości i niechęć wobec dawnych właścicieli lub ich spadkobierców. Sprzedane apteki, niegdyś własność prywatnych aptekarzy, mieściły się w dobrych punktach i miały swoją wartość historyczną – znajdowały się w nich zabytkowe meble, naczynia oraz zbiory bibliograficzne, a właściciele byli znani w środowiskach farmaceutycznych.

Na liczne nieprawidłowości sprzedaży aptek przez PZF „Cefarm” wskazała w swoim raporcie Najwyższa Izba Kontroli, która jednocześnie zaleciła wstrzymanie dalszej ich sprzedaży. Pomimo licznych apeli skierowanych do różnych władz oraz pism wiceministra Andrzeja Wojtczaka, dalsza sprzedaż aptek odbywała się w sposób żywiołowy, a ich właścicielami stawały się często osoby spoza zawodu [16]. Dopiero 16 maja 1990 r. Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej wystąpiło do PZF „Cefarm” z pismem o natychmiastowe wstrzymanie sprzedaży aptek, które w 1951 r. zostały przejęte na własność państwa lub pod przymusowy zarząd państwowy.

Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej w sierpniu 1990 r. informowało: *Z inicjatywy Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przekazany został do Sejmu projekt ustawy o reprivatyzacji aptek przejętych przez państwo w 1951 r. na rzecz byłych właścicieli lub ich prawnych następców. Projekt tej ustawy będzie niedługo rozpatrzony przez Sejm, który określi warunki, na jakich przejęte przez państwo apteki będą zwracane byłym właścicielom lub ich następcom* [17]. W związku z tym pisma osób zainteresowanych były kierowane do PZF „Cefarm”, które jako dysponent przejętych aptek, po uchwaleniu ustawy przez Sejm, miało bezpośrednio realizować jej postanowienia.

Wiele listów o kłopotach z odzyskaniem aptek otrzymywał Rzecznik Praw Obywatelskich. Sygnalizował on Ministrowi Zdrowia potrzebę podjęcia działań porządkujących te sprawy [18]. Projekt ustawy o zwrocie aptek przejętych na własność państwa w 1951 r. nie został przez Sejm uchwalony. W związku z tym trudno było przewidzieć, w jaki sposób potoczą się sprawy przejętego mienia.

Indywidualne działania byłych właścicieli aptek lub ich spadkobierców nie odniosły żadnych rezultatów z powodu braku odpowiednich przepisów prawnych. Listy, które były kierowane do kancelarii prezydenta, przesyłano do Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej z prośbą o rozpatrzenie i powiadomienie zainteresowanych o zajęтым stanowisku. Sprawy o odzyskanie aptek były również kierowane do Ministerstwa Przekształceń Własnościowych, które nie miało w odniesieniu do tej kategorii spraw uprawnień decyzyjnych. Urząd ten został powołany na mocy ustawy z 13 lipca 1990 r. w związku z wydaną ustawą o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych i w celu realizacji zadań określonych w tej ustawie. W rzeczywistości wadliwe decyzje nacjonalizacyjne

były kontrolowane i stanowiły przedmiot orzekania właściwych ministrów ze względu na rodzaj mienia [19-20]. Byli właściciele aptek i ich spadkobiercy zdecydowali się na podjęcie wspólnych działań.

Zacząto się od Zjazdu Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórni Farmaceutycznych oraz ich Rodzin w dniach 25–26 września 1989 r. w Warszawie i Serocku. Jego organizatorem była Sekcja Farmacji Społecznej Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, której przewodniczącym był wówczas mgr Mariusz Chomicki. Lista zgłoszeń obejmowała 256 osób.

Podczas Zjazdu złożono oświadczenie następującej treści: *Ustawa z 8 stycznia 1951 r. stanowi naruszenie niezbywalnego prawa każdego obywatela do samostanowienia i respektowania praw człowieka. Artykuł 17 w punkcie 1. i 2. Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych z dnia 10 grudnia 1948 r. (!) mówi, że „każdy ma prawo do posiadania własności zarówno sam, jak i wespół z innymi» oraz że »nikt nie może być samowolnie pozbawiony swojej własności”. Odebranie aptek ich właścicielom odbyło się wbrew woli polskiego społeczeństwa, bez liczenia się z głosem samych farmaceutów. Wyrażamy żal i ubolewanie, również potępienie tego aktu, który cofnął proces demokratyzacji w naszym kraju, utrudnił odbudowę powojennej farmacji i uniemożliwił jej dalszy rozwój [21].*

Oświadczenie to było złożone w obecności Komitetu Honorowego, w którego skład weszli Aleksander Gieysztor – profesor, dyrektor Zamku Królewskiego w Warszawie, Roman Indrzejczyk – ksiądz, duszpasterz polskiej służby zdrowia, Zofia Kuratowska – docent, senator, wicemarszałek Senatu, Aleksander Paszyński – redaktor, senator, prezes Towarzystwa Gospodarczego w Warszawie. Nazwiska te świadczą o tym, jak ważnym wydarzeniem był Zjazd. Na informację o Zjeździe odpowiedział również prymas Polski Kardynał Józef Glemp, który skierował do uczestników list ze słowami zachęty do realizowania odważnych i szlachetnych zamierzeń, aby w polskim społeczeństwie zapanowała sprawiedliwość [22].

Obrady Zjazdu Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórni Farmaceutycznych oraz ich Rodzin zostały uwieńczone uchwałą następującej treści: *Ustawa z dnia 8 stycznia 1951 r. była przejawem rażącego bezprawia i braku poszanowania Obywatela, jego ciężkiej pracy i dorobku... Sytuacja wymaga podjęcia odpowiednich decyzji, które w postaci szczegółowych przepisów powinny znaleźć miejsce w polskim prawodawstwie. Zjazd uważa, że byłym właścicielom aptek lub ich następcom prawnym należy zwrócić upaństwowione apteki lub ich równowartość [23].*

Uchwałę podjętą na zjeździe rozesłano do następujących osób: Wicemarszałka Sejmu – Olgi Krzyżanowskiej, Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej – dr. Andrzeja Kosiniaka-Kamysza, Przewodniczącego

Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego (OKP) – prof. Bronisława Geremka, Rzecznika Praw Obywatelskich – prof. Ewy Łętowskiej oraz posta – dr med. Marii Sielickiej-Grackiej (Komisja Zdrowia).

Na zjeździe wyłoniono komisję, która miała zalegalizować stowarzyszenie, działające na rzecz odzyskania aptek zabranych przez państwo w styczniu 1951 r. Do usilnej pracy przystąpili wówczas: mgr farm. Jan Chwilczyński, doc. dr hab. Sławomir Lipski oraz mgr inż. Witold Kotlewski. To głównie w wyniku ich działań Stowarzyszenie Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórni Farmaceutycznych oraz ich Rodzin „Aptekarze” zostało zarejestrowane 26 stycznia 1990 r. pod nr 632 przez Sąd Wojewódzki w Warszawie [24].

Na 10 marca 1990 r. zwołano I Walne Zebranie Członków, podczas którego został wybrany zarząd stowarzyszenia w składzie: przewodniczący – doc. dr hab. farm. Sławomir Lipski, wiceprzewodniczący – mgr inż. Janusz Wojnarowski, sekretarz – mgr farm. Jerzy Laube, skarbnik – mgr farm. Anna Markiewicz, członkowie – dr farm. Krystyna Fabicka-Zambrowicz, mgr inż. Witold Kotlewski i mgr Maria Brzostowska. Wybrano również komisję rewizyjną w składzie: przewodniczący – mgr farm. Włodzimierz Towiański oraz mgr farm. Zygmunt Konieczny i mgr inż. Marek Gutkowski.

Głównym celem stowarzyszenia jest przywrócenie godności i rangi zawodu farmaceuty. Cel ów członkowie chcą osiągnąć przez nawiązanie do najlepszych tradycji farmacji polskiej (paragraf 5 statutu). Ponadto stowarzyszenie dąży do przywrócenia prawa własności dla byłych właścicieli aptek, wytwórni farmaceutycznych oraz ich spadkobierców oraz uzyskania zadośćuczynienia za mienie apteczne, odebrane z naruszeniem prawa w latach 1949–1951 (paragrafy 6–10 statutu) [25].

Od samego początku swej pracy zarząd stowarzyszenia podejmował wiele akcji informacyjnych w środkach masowego przekazu, w celu właściwego ukształtowania opinii publicznej na temat konieczności reprivatyzacji aptek. Działania te dotyczyły m.in. udziału w programie telewizyjnym, wysłano pismo interwencyjne do Resortu Zdrowia, przekazano materiały do prasy [26]. Nawiązano także kontakt z Naczelną Izbą Aptekarską i Polskim Towarzystwem Farmaceutycznym.

Stowarzyszenie kierowało swoje pisma do ministerstw zajmujących się sprawami mienia przejętego w Polsce po II wojnie światowej, np. już w 1993 r. proponowało Ministerstwu Przekształceń Własnościowych i Ministerstwu Zdrowia przyznanie jego członkom, w ramach rekompensaty za przejęte mienie aptek, 5% akcji PZF „Cefarm” przekształcanych

Od samego początku swej pracy zarząd stowarzyszenia podejmował wiele akcji informacyjnych w środkach masowego przekazu, w celu właściwego ukształtowania opinii publicznej na temat konieczności reprivatyzacji aptek.

We wszystkich działaniach stowarzyszenie przyjmowało jako niepodważalny warunek, że wystąpienia do władz w żadnym wypadku nie mogą naruszać praw nowych właścicieli aptek, którzy nabyli je w dobrej wierze, a których chętnie widzieliby jako sojuszników w dążeniu do wypełnienia luki historycznej w kontynuacji szczytnych tradycji wcześniejszych pokoleń aptekarzy.

wówczas w jednoosobowe spółki Skarbu Państwa. Propozycja nie spotkała się jednak ze zrozumieniem. Pozostawała tylko możliwość odkupienia mienia aptecznego od PZF „Cefarm” przez dawnych właścicieli lub ich spadkobierców.

Zebraania zarządu początkowo odbywały się co tydzień, natomiast spotkania z członkami – w zależności od sytuacji. Stała współpraca zarządu z członkami stowarzyszenia polegała na bieżącym informowaniu o sytuacji i wspieraniu indywidualnych problemów członków pismami interwencyjnymi. Dla przykładu na przełomie lat 1993/1994 odbyło się 38 otwartych zebrań stowarzyszenia [27]. Powstały także koła terenowe byłych właścicieli aptek i spadkobierców [28].

19 czerwca 1996 r. na Walnym Zebraniu Stowarzyszenia Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórni Farmaceutycznych oraz ich Rodzin „Aptekarze” w głosowaniu wybrano nowy Zarząd. W jego skład weszli: mgr Jarosław Domostawski, dr Krystyna Fabicka-Zambrowicz, Jolanta Karczewska-Huszczko, dr Michał Koprowski, mgr Jerzy Laube, prof. Sławomir Lipski, mgr Anna Markiewicz. Zarząd ukonstytuował się w sposób następujący: przewodniczący – prof. dr hab. farm. Sławomir Lipski, pierwszy wiceprzewodniczący – mgr Jarosław Domostawski, drugi wiceprzewodniczący – mgr Jerzy Laube, skarbnik – mgr Anna Markiewicz. Pozostałe osoby zostały członkami Zarządu. Powołano także nową komisję rewizyjną w składzie: dr Tadeusz Gorta, mgr Krzysztof Irzyk, inż. Maria Łaś-Walentynowicz i mgr Danuta Roszkiewicz [29].

Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia 19 czerwca 1996 r. przyjęło uchwałę programową, w której podkreśliło, że apteki przejęte w latach 1945–1951 nigdy nie przeszły na własność państwa, a znajdują się wyłącznie pod przymusowym zarządem państwowym (potwierdzając przez to ocenę prawną, wypracowaną przez zarząd stowarzyszenia, a zawartą w ekspertyzie prawnej, opracowanej w Instytucie Nauk o Prawie i Państwie Uniwersytetu Warszawskiego). Ponadto zobowiązało wszystkich członków Stowarzyszenia do prowadzenia, w miarę posiadanych możliwości, działalności uświadamiającej społeczeństwo, że majątek zarządzany przez PZF „Cefarm” nie jest własnością państwa i podlega pełnemu przywróceniu. Potwierdziło, że ustawa z 8 stycznia 1951 r. miała charakter represyjny, nastawiony na zniszczenie niezależnego środowiska zawodowego aptekarzy, była elementem propagandowym reżimu stalinowskiego i nie mieściła się w żadnych kategoriach nacjonalizacji oraz potępiła działalność administracji Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej,

które uchylało się od obowiązku rozliczenia się z majątku przejętego pod zarząd państwowy w latach 1945–1951 [30].

Pozostałe uchwały podjęte przez Walne Zgromadzenie Członków dotyczyły wstąpienia do międzynarodowych organizacji poszanowania własności prywatnej oraz spraw finansowych – składki członkowskiej i opłat za porady i wystąpienia prawne.

W 1998 r. podczas XVII Międzynarodowych Targów Farmaceutycznych „Lek w Polsce” odbyło się forum farmaceutyczne pt. „Polskie Lobby Farmaceutyczne”, które w założeniach miało reprezentować interesy wszystkich osób związanych z farmacją [31]. Wzięli w nim udział również członkowie Stowarzyszenia Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórni Farmaceutycznych oraz ich Rodzin „Aptekarze”, a jego przewodniczący – prof. dr hab. Sławomir Lipski w swoim wystąpieniu poruszył m.in. kwestie poparcia przez całe środowisko farmaceutyczne konieczności przyznania godziwej rekompensaty dla byłych właścicieli aptek i ich spadkobierców za utracone mienie oraz sprawę przywrócenia godności i rangi zawodu farmaceutycznego poprzez nawiązanie do najlepszych tradycji farmacji polskiej.

Na wniosek Ministerstwa Skarbu Państwa Zarząd Stowarzyszenia opracował ankietę dotyczącą przejętych aptek. Przed rozpoczęciem prac nad rządowym projektem ustawy reprivatyzacyjnej wspomniane Ministerstwo chciało ocenić zakres roszczeń poszczególnych środowisk, ubiegających się o zwrot mienia przejętego przez państwo. Okazało się, że wnioski reprivatyzacyjne, dotyczące aptek, stanowiły 5,8% wszystkich zgłoszeń [32]. Stowarzyszenie podjęło również dyskusję i współpracę z różnymi grupami osób pokrzywdzonych, przystępując do Ogólnopolskiego Porozumienia Organizacji Rewindykacyjnych, którego celem jest doprowadzenie do uchwalenia ustawy reprivatyzacyjnej. Powstało kilkanaście różnorodnych projektów tej ustawy. Jej zwolennicy dowodzili, że po II wojnie światowej dokonano w Polsce wielu brutalnych pogwałceń prawa własności, niekonstytucyjnych i niezgodnych z prawem – nawet prawem PRL, natomiast przeciwnicy wszystkiemu temu przeczyli, twierdząc że nie można po półwieczu wyrównać krzywd kosztem wielu miliardów złotych.

Przedstawiciele Stowarzyszenia Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórni Farmaceutycznych oraz ich Rodzin „Aptekarze” brali udział w posiedzeniach komisji rządowej i sejmowej ds. reprivatyzacji, przedstawiając swoje stanowisko w omawianych kwestiach oraz zgłaszając postulaty do projektów ustawy reprivatyzacyjnej. Uchwalona przez Sejm 11 stycznia 2001 r. Ustawa o reprivatyzacji nieruchomości i niektórych ruchomości osób fizycznych przejętych przez państwo lub gminę miasta stłotecznego Warszawy oraz o rekompensatach wymagała jedynie podpisu

prezydenta, który jednak ją zawetował, a Sejmowi nie udało się odrzucić tego weta [33-36]. Prace nad ustawą reprivatyzacyjną są nadal prowadzone. Powstał nawet Fundusz Reprivatyzacji, gromadzący środki ze sprzedaży 5% akcji lub udziałów, należących do Skarbu Państwa. Korzystają z niego głównie dawni właściciele nieruchomości.

Kolejne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia odbyło się 8 września 2001 r. Stowarzyszenie zdecydowało się dalej realizować swoje cele statutowe, pomimo wielu trudności dotyczących m.in. sytuacji zdrowotnej członków władz Stowarzyszenia, jak również wieloma problemami wiążącymi się z pracami nad ustawą reprivatyzacyjną.

W związku z brakiem ustawy reprivatyzacyjnej Stowarzyszenie wspierało indywidualne wystąpienia swoich członków do Sądu Okręgowego w Warszawie o zasądzenie na ich rzecz od Skarbu Państwa, reprezentowanego przez Ministerstwo Zdrowia, zadośćuczynienia finansowego za pożytki uzyskane przez 50-letni okres zarządu państwowego nad aptekami. Pomoc obejmowała głównie konsultacje prawne. Orzeczenia sądowe nie były jednak korzystne dla aptekarzy [37]. Podjęto również działania na rzecz obliczenia kwoty zysków, jakie mogło osiągnąć państwo przez czas trwania zarządu państwowego nad aptekami oraz ustalenia wartości apteki.

We wszystkich działaniach stowarzyszenie przyjmowało jako niepodważalny warunek, że wystąpienia do władz w żadnym wypadku nie mogą naruszać praw nowych właścicieli aptek, którzy nabyli je w dobrej wierze, a których chętnie widzieliby jako sojuszników w dążeniu do wypełniania luki historycznej w kontynuacji szczytnych tradycji wcześniejszych pokoleń aptekarzy [38].

Grono Stowarzyszenia Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórní Farmaceutycznych oraz ich Rodzin „Aptekarze” w latach 1990–2000 liczyło około 800 członków, z czego około 65% stanowili farmaceuci [39]. Na przestrzeni lat wielu z nich zmarło, niedoczekawszy się ani zwrotu przejętego przez państwo mienia aptek, ani rekompensaty. Spośród tych osób, które zostały wymienione jako członkowie zarządów lub komisji rewizyjnych, zmarli: Jan Chwilczyński, Jerzy Laube, Anna Markiewicz, Witold Kotlewski, Włodzimierz Towiański, Zygmunt Konieczny i Tadeusz Grota.

Stowarzyszenie Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórní Farmaceutycznych oraz ich Rodzin „Aptekarze” wielokrotnie wskazywało na potrzebę uzyskania, oprócz odszkodowania materialnego, również zadośćuczynienia moralnego. Ponadiedemnastoletnia historia działalności stowarzyszenia w znaczący sposób przyczyniła się do poznania problemów aptekarzy i aptek w Polsce po II wojnie światowej.

Przyjęto: 2009.01.12 · Zaakceptowano: 2009.01.22

Przypisy

- 1 Członkowie Stowarzyszenia spotykają się gościnnie w siedzibie Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego w Warszawie.
- 2 Dz. U. z 1951, nr 1, poz. 1.
- 3 Dz. U. z 1951, nr 1, poz. 2.
- 4 Dz. U. z 1951, nr 1, poz. 4.
- 5 Dz. U. z 1951, nr 1, poz. 3.
- 6 Zob. art. 13 Ustawy o przejęciu aptek na własność państwa (DzU z 1951, nr 1, poz. 1).
- 7 Zob. Z. Szubartowski, *Apteka – przepisy prawne i komentarze według stanu obowiązującego w dniu 15 sierpnia 1953 r.*, Warszawa 1954, s. 72; *Dziesięciolecie medycyny w Polsce Ludowej 1944–1954*, pod red. L. Hirszfelda, Warszawa 1956, s. 108.
- 8 *Materiały – Zjazd Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórní Farmaceutycznych oraz Ich Rodzin*, Warszawa, 25–26 września 1989.
- 9 *Sprawami wytwórní farmaceutycznych zajmuje się Stowarzyszenie Przemysłowców Polskich*.
- 10 Dz. U. z 1990, nr 51, poz. 298 z późn. zm.
- 11 Dz. U. z 1988, nr 41, poz. 324.
- 12 Art. 11 ustęp 1 ustawy dokładnie precyzował, jaka działalność wymaga koncesji, czyli zezwolenia od administracji szczebla centralnego (odpowiedniego ministerstwa). W punkcie 8 wymieniono prowadzenie apteki jako działalność gospodarczą, która wymaga uzyskania koncesji (zob. DzU z 1988, nr 41, poz. 324).
- 13 Dz. U. z 1988, nr 41, poz. 324.
- 14 Zob. A. Drygas, *Apteki w Polsce Ludowej, „Medycyna – Dydaktyka – Wychowanie” 1981, nr 1, s. 26–41; tenże, Stan aptekarstwa polskiego w pierwszych miesiącach i latach po jego upaństwowieniu, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 1996, nr 4, s. 449–464.*
- 15 *Archiwum Stowarzyszenia Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórní Farmaceutycznych oraz Ich Rodzin „Aptekarze” (dalej ASBWA), Pismo PZF „Cefarm” w Warszawie z dnia 11 X 1989 r. (materiały w zbiorach autorki).*
- 16 S. Lipski, *Stowarzyszenie Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórní Farmaceutycznych „APTEKARZE”, „Czasopismo Aptekarskie” 1994, nr 6/7, s. 4–5.*
- 17 ASBWA, *Pismo Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 31 VIII 1991 r. (materiały w zbiorach autorki).*
- 18 „Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich” 1992, nr 14, s. 20–21, cyt. za: J. Antosiewicz, *Reprivatyzacja: praktyka organów administracyjnych, działalność prokuratury, orzecznictwo sądowe, uprawnienia byłych właścicieli*, Warszawa 1993, s. 64–65.
- 19 Dz. U. z 1990, nr 51, poz. 299.
- 20 J. Antosiewicz, *Reprivatyzacja: praktyka organów administracyjnych...*, s. 86.
- 21 *Materiały – Zjazd Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórní Farmaceutycznych oraz Ich Rodzin*, Warszawa, 25–26 września 1989, s. 12–13.
- 22 Tamże, s. 2; B. Kluge, *Reprivatyzacja, „Przegląd Farmaceutyczny – Biuletyn Informacyjny Gdańskiej Okręgowej Izby Aptekarskiej” 1999, nr 85, s. 61–67.*
- 23 Cyt. za: S. Lipski, *Geneza i działalność Stowarzyszenia Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórní Farmaceutycznych oraz Ich Rodzin „APTEKARZE”, „Farmacja Polska” 1991, nr 2, s. 102.*
- 24 *Stowarzyszenie zostało ponownie wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego (do rejestru stowarzyszeń) 14.05.2002 r. (w związku z obowiązującymi od stycznia 2001 r. nowymi zasadami rejestracji stowarzyszeń).*
- 25 *Statut Stowarzyszenia Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórní Farmaceutycznych oraz Ich Rodzin „APTEKARZE” (materiały w zbiorach autorki).*
- 26 Zob. Pharmacygate. Z doc. dr. hab. Stawomirem Lipskim, przewodniczącym Stowarzyszenia Byłych Właścicieli Aptek, rozmawia Ewa Dobrowolska, „Stużba Zdrowia” 14–20 IV 1991, nr 15 (2256), s. 3; *Stanowisko Stowarzyszenia Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórní Farmaceutycznych oraz Ich Rodzin „APTEKARZE” [ogłoszenie], „Życie Warszawy” 15 X 1991, nr 242 (14352), s. 9; T. Bochwic, Zwrócić właścicielom lub wynagrodzić, „Nowy Świat” 1 VII 1992, nr 153 (178), s. 9; J. Laube, Według dawnych właścicieli. Stowarzyszenie Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórní Farmaceutycznych oraz Ich Rodzin „APTEKARZE”, „Rzeczpospolita” 25 VIII 1992, nr 199 (3237), s. 1.*
- 27 *Zarząd Stowarzyszenia Byłych Właścicieli Aptek i Ich Rodzin „APTEKARZE”, Z redakcyjnej poczty, „Czasopismo Aptekarskie” 1994, nr 10, s. 13.*
- 28 Zob. H. R., *Powołanie w Lublinie Koła Byłych Właścicieli Aptek i Spadkobierców, „Farmacja Polska” 1991, nr 4, s. 248.*
- 29 S. Lipski, *Z obrad Stowarzyszenia Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórní Farmaceutycznych oraz Ich Rodzin „APTEKARZE”, „Czasopismo Aptekarskie” 1996, nr 6/7, s. 116–117.*

- 30 Tamże, s. 117.
- 31 XVII Międzynarodowe Targi Farmaceutyczne „Lek w Polsce”, „Farmacja Polska” 1998, nr 22, s. 1053–1055.
- 32 M. Wielgo, Polska do zwrotu: reprivatyzacja, „Gazeta Wyborcza” 1999, nr 245, s. 22.
- 33 Sprawozdanie stenograficzne z 97 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniach 10 i 11 stycznia 2001 r., Warszawa 2001, s. 198.
- 34 J. T. P., Reprivatyzacja okrojona, „Rzeczpospolita” 12 I 2001, nr 10 (57833), s. A1.
- 35 M. Piskorski, Zła, kosztowna i niepotrzebna, „Rzeczpospolita” 23 III 2001, nr 70 (5843), s. A4.
- 36 Tenże, Sejm nie odrzucił weta, „Rzeczpospolita” 26–27 V 2001, nr 122 (5895), s. B2.
- 37 M. Domagalski, Nowe nadzieje dawnych aptekarzy na odszkodowania, „Rzeczpospolita” 8 V 2007, nr 106 (7703), s. C3.
- 38 S. Lipski, Z obrad Stowarzyszenia Byłych Właścicieli Aptek..., s. 117–118.
- 39 Tenże, Stowarzyszenie Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórni Farmaceutycznych oraz Ich Rodzin „APTEKARZE”, „Czasopismo Aptekarskie” 1994, nr 6/7, s. 4–5; Tenże, Stowarzyszenie Byłych Właścicieli Aptek i Wytwórni Farmaceutycznych oraz Ich Rodzin „APTEKARZE”, „Izba Gospodarcza Apteka Polska” 2000, nr 1, s. 30.